

Sygn. akt V ACa 324/18

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 4 czerwca 2019 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Bernard Chazan

Sędziowie: SA Edyta Jefimko (spr.)

SO (del.) Monika Włodarczyk

Protokolant: Małgorzata Szmit

po rozpoznaniu w dniu 4 czerwca 2019 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa G. Ż.

przeciwko Skarbowi Państwa - Sądowi Rejonowemu (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 27 lutego 2018 r., sygn. akt II C 140/17

I. **oddala apelację;**

I. zasądza od G. Ż. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 4.050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Monika Włodarczyk Bernard Chazan Edyta Jefimko

Sygn. akt V ACa 324/18

UZASADNIENIE

G. Ż. w pozwie skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa – Sądowi Rejonowemu (...) domagał się zasądzenia kwoty 73.795,04 zł jako odszkodowania za naprawienie szkody spowodowanej wydaniem przez Sąd Rejonowy (...) postanowienia z dnia 22 maja 2015 r. w przedmiocie ogłoszenia upadłości A. K., jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, pomimo braku spełnienia przesłanek, o których mowa w art. 491⁽¹⁾ ustawy z dnia 28 lutego 2003 r. Prawo upadłościowe (t.j. Dz.U. z 2019, poz. 498) dalej powoływanej jako: „pr. upadł.” wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty.

Skarb Państwa – Sąd Rejonowy (...), wniósł o oddalenie powództwa oraz zasądzenie kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, kwestionując powództwo zarówno co zasady jak i co do wysokości.

Wyrokiem z dnia 27 lutego 2018 r. - Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo, zasądzając od G. Ż. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 5 400 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok Sąd Okręgowy wydał na podstawie następujących ustaleń faktycznych i wniosków:

W dniu 17 grudnia 2014 r. Sąd Okręgowy w Warszawie rozwiązał przez rozwód związek małżeński G. Ż. i A. K.. Wyrok jest prawomocny. W dniu 26 marca 2015 r. G. Ż. z A. K. zawarli porozumienie, mocą którego nie zdecydowali się na dokonanie podziału majątku wspólnego ani na sprzedaż prawa do lokalu nr (...) przy ul. (...) w W., wskazując, że powód z dniem 31 stycznia 2015 r. wyprowadził się z lokalu i do dnia podpisania porozumienia od sierpnia 2013 r., ponosił koszty utrzymania tegoż lokalu, w tym raty kredytu hipotecznego. Powód zobowiązał się podjąć czynności zmierzające do doprowadzenia lokalu do stanu nadającego się na wynajem, a A. K. wyraziła na to zgodę. W okresie marzec-czerwiec powód prowadził korespondencję z A. K. odnośnie warunków i terminu wynajmu mieszkania przy ul. (...) w W..

W dniu 19 maja 2015 r. A. K. złożyła wniosek o ogłoszenie jej upadłości jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. W uzasadnieniu wniosku podała, iż nie zachodzą w stosunku do niej okoliczności uzasadniające oddalenie wniosku o ogłoszenie upadłości, które zostały określone w art. 491⁴ ust. 2 i 3 pr. upadł. Nie wskazała przy tym okoliczności zarejestrowania działalności gospodarczej w dniu 10 kwietnia 2015 r. i wykreślenia jej w dniu 4 maja 2015 r., która to informacja wynika z CEIDG.

Postanowieniem z dnia 22 maja 2015 r. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie w sprawie o sygn. X GU 617/15 ogłosił upadłość A. K. jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, obejmującą likwidację majątku dłużnika. W uzasadnieniu orzeczeniu wskazane zostało, iż A. K. złożyła oświadczenie, że nie zachodzą w stosunku do niej okoliczności wskazane w art. 491⁴ ust. 2 i 3 pr. upadł. a nadto, że w razie ujawnienia się jednej z przesłanek negatywnych Sąd ma możliwość umorzenia postępowania upadłościowego. Stwierdzono również, że powstanie niewypłacalności po stronie dłużniczki nie wynikało z winy umyślnej czy rażącego niedbalstwa. Postanowienie uprawomocniło się 5 czerwca 2015 r.

Pismem z dnia 17 czerwca 2015 r. syndyk masy upadłości A. K. poinformowała o podjęciu czynności zmierzających do objęcia majątku upadłej oraz do jego likwidacji. Podał też, że w dniu 11 czerwca 2015 r. wezwał upadłego do zwrotu do masy upadłości połowy pobranego przez niego po ogłoszeniu upadłości wynagrodzenia, jednak do dnia złożenia pisma upadły nie wykonał tego obowiązku. Ponadto, upadły poinformował syndyka o tym, że nie zgadza się z dokonywaniem takiego potrącenia także w przyszłości. W związku z powyższym syndyk pozostawił do uznania Sądu ewentualną decyzję w zakresie umorzenia postępowania na podstawie art. 491¹⁰ ust. 2 pr. upadł.

W dniu 15 lipca 2015 r. wydano zarządzenie o wyznaczeniu rozprawy w przedmiocie umorzenia postępowania upadłościowego w trybie art. 491¹⁰ ust. 2 pr. upadł. Pismem z dnia 20 lipca 2015 r. G. Ż. złożył kopię pisma w sprawie ugody, którą skierował do syndyka masy upadłości. Proponowane rozwiązanie polegało na przejęciu przez powoda całości zobowiązania kredytowego, co w praktyce oznaczało zrzeczenie się w całości przez bank roszczeń z tytułu zawartej umowy kredytowej w stosunku do upadłej, przeniesienie spółdzielczego prawa własności lokalu mieszkalnego przez syndyka na rzecz powoda w zamian za zrzeczenie się roszczeń banku, a także zrzeczenie się roszczeń z tytułu udziału wierzyciela w prawie do lokalu zgłoszonych w trybie art. 124 ust. 3 pr. upadł.

W dniu 4 sierpnia 2015 r. powód wniósł o umorzenie postępowania upadłościowego podając za podstawę art. 491¹⁰ ust. 3 pr. upadł. z uwagi na to, że wobec upadłej nie zachodzą przesłanki do ogłoszenia postępowania upadłościowego na podstawie przepisów o ogłoszeniu upadłości osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej. Wskazał przy tym okoliczność prowadzenia przez A. K. działalności gospodarczej w okresie kwiecień-maj 2015 r. oraz nieuwzględnienie powoda na liście wierzycieli, pomimo okoliczności uzasadniających dokonanie takich czynności.

W dniu 31 sierpnia 2015 r. syndyk złożył do Sądu pismo, w którym poinformował o powzięciu wiedzy o wykonywaniu działalności gospodarczej przez dłużniczkę. Informacja to wynikała w związku ze zgłoszeniem wierzytelności przez ZUS w zakresie nieopłaconych składek. W związku z powyższym, syndyk pozostawił do uznania sądowni wniosek o umorzenie postępowania na podstawie art. 491¹⁰ ust. 3 pr. upadł. W dniu 11 września 2015 r. A. K. wniosła o oddalenie powyższych wniosków, a z ostrożności procesowej wniosła o umorzenie postępowania na podstawie art. 491¹⁰ ust. 1 pr. upadł. Na rozprawie w dniu 16 września 2015 r., pełnomocnik A. K. nie kwestionował okoliczności prowadzenia działalności gospodarczej w okresie wskazywanym przez syndyka i wynikającym ze wpisów w (...), podtrzymał jednocześnie wniosek o umorzenie postępowania na podstawie przepisu art. 491¹⁰ ust. 1 pr. upadł. Pełnomocnik wierzyciela (powoda) wniosł o umorzenie postępowania na podstawie art. 491¹⁰ ust. 3 pr. upadł.

W dniu 16 września 2015 r. Sąd Rejonowy dla m. st. Warszawy w Warszawie umorzył postępowanie upadłościowe na podstawie art. 491¹⁰ ust. 1 pr. upadł. W uzasadnieniu podniesiono, iż zgodnie z powołanym przepisem, sąd jest bezwzględnie związany zgłoszonym przez upadłego wnioskiem o umorzenie postępowania. G. Ż. wniosł zażalenie na postanowienie z 16 września 2015 r. w przedmiocie umorzenia postępowania na podstawie art. 491¹⁰ ust. 1 pr. upadł., ale w dniu 20 stycznia 2016 r. cofnął to zażalenie. Postanowieniem z dnia 9 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie, XXIII Wydział Gospodarczy Odwoławczy (sygn. XXIII Gz 4/16) umorzył postępowanie zażaleniowe.

Koszt pomocy prawnej jaki poniósł G. Ż. w związku z postępowaniem upadłościowym toczącym się na wniosek A. K. to 32 856,74 zł.

Stan faktyczny ustalony przez Sąd miał charakter bezsporny, a przebieg zdarzeń wynikał głównie z treści pism procesowych i orzeczeń wydanych w toku postępowania upadłościowego, którym to orzeczeniom przypisano walor dokumentu urzędowego w rozumieniu art. 244 k.p.c. Ponadto ustalone okoliczności były zgodne z zeznaniami powoda, którym Sąd, w zakresie w jakim znajdowały potwierdzenie w innych dowodach przeprowadzonych w sprawie, nie odmówił wiarygodności.

Sąd Okręgowy uznał powództwo w całości za bezzasadne, ponieważ nie zaistniały przesłanki deliktowej odpowiedzialności pozwanego Skarbu Państwa.

Zgodnie z art. 417¹ § 2 k.c., jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia lub ostatecznej decyzji, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu ich niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Odnosi się to również do wypadku, gdy prawomocne orzeczenie lub ostateczna decyzja zostały wydane na podstawie aktu normatywnego niezgodnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub ustawą.

Z kolei stosownie do treści art. 424^{1b} k.p.c., w wypadku prawomocnych orzeczeń, od których skarga nie przysługuje, odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem można domagać się bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem w postępowaniu ze skargi, chyba że strona nie skorzystała z przysługujących jej środków prawnych.

Odwołując się do stanowiska prezentowanego w judykaturze Sąd Okręgowy stwierdził, iż niezgodność z prawem, która stanowi podstawę odpowiedzialności odszkodowawczej Skarbu Państwa musi mieć elementarny i oczywisty charakter, bowiem tylko tak negatywnie kwalifikowane orzeczenia mogą stanowić podstawę roszczeń odszkodowawczych. Przemawia za tym wykładnia celowościowa, funkcjonalna i systemowa reguł odpowiedzialności za szkodę wyrządzoną wydaniem orzeczenia niezgodnego z prawem, mających materialną podstawę w treści art. 417¹ § 2 k.c.

Zgodnie z art. 490¹⁰ pr. upadł., Sąd umarza postępowanie na wniosek upadłego (ust. 1). Jeżeli upadły nie wskaże lub nie wyda syndykowi całego majątku, niezbędnych dokumentów lub w inny sposób nie wykonuje ciężących na

nim obowiązków, sąd, z urzędu albo na wniosek syndyka lub wierzyciela, po wysłuchaniu upadłego, syndyka, a w razie potrzeby także wierzycieli, umarza postępowanie, chyba że uchybienie przez upadłego ciężącym na nim obowiązkom nie jest istotne lub przeprowadzenie postępowania jest uzasadnione względami słuszności lub względami humanitarnymi (ust. 2). Przepis ust. 2 stosuje się odpowiednio w przypadku, gdy podstawa do oddalenia wniosku o ogłoszenie upadłości ujawni się po ogłoszeniu upadłości (ust. 3).

G. Ż. wniósł zażalenie na postanowienie z 16 września 2015 r. w przedmiocie umorzenia postępowania na podstawie art. 491¹⁰ ust. 1 pr. upadł. wskazując, że umorzenie postępowania powinno nastąpić na podstawie art. 491¹⁰ ust. 3 u.p.n. Następnie, dnia 20 stycznia 2016 r. powód cofnął to zażalenie w wyniku czego postanowieniem z dnia 9 marca 2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie (sygn. XXIII Gz 4/16) umorzył postępowanie zażaleniowe, zatem nie doszło do kontroli legalności postanowienia z dnia 16 września 2015 r. Zatem, nie zostały spełnione przesłanki z art. 424^{1b} k.p.c., powód bowiem nie skorzystał ze środka prawnego w postaci zażalenia.

Zgodnie z art. 27 pr. upadł. (w brzmieniu obowiązującym w dacie ogłoszenia upadłości A. K.) Sąd rozpoznaje wniosek o ogłoszenie upadłości co do zasady na posiedzeniu niejawnym, a rozprawa powinna zostać wyznaczona jedynie wtedy, gdy jest to konieczne. Zasadą jest zatem, iż Sąd orzeka wyłącznie na podstawie dokumentów i pisemnych oświadczeń uczestników tego postępowania. Powyższy wniosek koresponduje

z przepisami art. 22 pr. upadł., art. 23 pr. upadł. oraz art. 491⁴ ust. 4 pr. upadł., które ustanawiają bardzo rygorystyczne i rozbudowane wymogi formalne wniosku składanego przez dłużnika. Tak sformułowane wymogi mają na celu umożliwienie sądowi dokonanie pełnych ustaleń niezbędnych do wydania orzeczenia w przedmiocie ogłoszenia upadłości wyłącznie na podstawie wniosku. Powyższe prowadzi zatem do jednoznacznej konkluzji, iż w sytuacji, gdy dokumenty i oświadczenia dołączone przez dłużnika do wniosku nie budzą wątpliwości co do rzetelności i prawdziwości, stanowią one wystarczającą podstawę do dokonywania ostatecznych ustaleń.

Zatem, orzekając w przedmiocie wniosku A. K. o ogłoszenie jej upadłości jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej Sąd Rejonowy (...) nie miał obowiązku wyznaczania rozprawy, a celem zapewnienia sprawności postępowania - winien rozpoznać wniosek na posiedzeniu niejawnym, co też zrobił, a opierał się przy tym na oświadczeniach dłużniczki, na co jednoznacznie pozwalały mu przepisy Prawa upadłościowego.

Sąd oparł się między innymi na oświadczeniu złożonym przez dłużniczkę w trybie art. 491² ust. 4 pkt 8 pr. upadł, zgodnie z którym dłużnik ma obowiązek zawrzeć we wniosku oświadczenie, iż nie zachodzą wobec niego okoliczności wskazane w art. 491⁴ ust. 2 i 3 pr. upadł.

Okoliczność orzeczenia rozwodu upadłej i treści zapadłego w tej sprawie wyroku, składników majątku upadłej (w tym udziału w lokalu), nie zostały zatajone przez dłużniczkę we wniosku. Postanowienie o ogłoszeniu upadłości zostało, zgodnie z wymogami prawa, opublikowane w Monitorze Sądowym i Gospodarczym, czego celem jest podanie jego treści do wiadomości wierzycieli tak, aby umożliwić im między innymi interwencję także w przypadku nieprawdziwych danych podanych we wniosku przez dłużnika. Tym bardziej, iż wniosek o ogłoszenie upadłości co do zasady może zgłosić tylko dłużnik i tylko on jest uczestnikiem postępowania (art. 491² ust. 3 pr. upadł.).

Żaden z przepisów prawa nie nakładał na sąd obowiązku weryfikowania oświadczenia zawartego we wniosku o ogłoszenie upadłości w bazie CEiDG. Nawet bowiem ustalenie, iż w istocie dłużnik widnieje w ewidencji, nie implikowałoby automatycznie oddalenia wniosku o ogłoszenie jego upadłości jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności.

Słusznie podniósł pozwany, iż powód żądając umorzenia postępowania upadłościowego A. K., poza wskazaniem, iż z CEiDG wynika, że upadła przez okres ok. 1 miesiąca była zarejestrowana w ewidencji nie podniósł żadnych okoliczności ani dowodów na ich poparcie, które wskazywałyby, iż taka działalność faktycznie była przez upadłą wykonywana.

Powód zwracając się do syndyka, a następnie do sędziego-komisarza o rozważenie zezwolenia na zawarcie ugody pozwalającej mu przejść lokal mieszkalny, który wszedł do masy upadłości A. K., w istocie usankcjonował wszczęte

wobec A. K. postępowanie upadłościowe i pozwolił, aby toczyło się aż do 5 sierpnia 2015 r., dopiero wtedy złożył bowiem wniosek o jego umorzenie. Nasunęło to wniosek, iż nieuwzględnienie ww. oczekiwań powoda dotyczących zaproponowanej ugody spowodowało złożenie wniosku o umorzenie postępowania upadłościowego, nie zaś fakt zarejestrowania przez dłużniczkę działalności gospodarczej w CEiDG.

W tych okolicznościach Sąd Okręgowy uznał, że orzeczenie z dnia 22 maja 2015 r. o ogłoszeniu upadłości A. K. nie miało charakteru bezprawnego w stopniu kwalifikowanym, co stanowi przesłankę konieczną odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego Skarbu Państwa w związku z kategorią bezprawia judykacyjnego.

Nadto, przepis art. 361 § 1 k.c. wiąże odpowiedzialność tylko z normalnymi następstwami zjawisk stanowiących jej podstawę. Sąd Okręgowy zgodził się z pozwanym, iż skutek w postaci szkody powoda, nie stanowi normalnego następstwa ogłoszenia upadłości konsumenta utrata korzyści majątkowych (potencjalnych) przez osobę trzecią, w szczególności byłego małżonka.

Nade wszystko, zdaniem Sądu, powód nie wykazał również wysokości szkody w zakresie mającym wynikać z najmu mieszkania. Żądana przez powoda kwota 40 938,3 zł - jakiej nie osiągnął z tytułu najmu – została jedynie podana szacunkowo, bowiem powód nie wykazał, że miał możliwość zawarcia umowy najmu za wskazane wynagrodzenie przez cały okres (od dnia 22 maja 2015 r. do dnia 30 marca 2016 r.).

Słusznie podniósł pozwany, iż powód nie przedstawił żadnych dowodów na to, iż już w maju 2015 r. albo w okresie późniejszym do marca 2016 r. otrzymał oferty najmu, zaś ogłoszenie upadłości uniemożliwiło mu zawarcie stosownej umowy.

O kosztach rozstrzygnięto na podstawie art. 98 1 i 3 k.p.c., tj. zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik procesu, w związku z art. 99 k.p.c. i § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015r. w sprawie opłat za czynności adwokackie (Dz. U. z 2015 r., poz. 1800 ze zm.), zgodnie z którym przy wartości przedmiotu sprawy powyżej 50 000 zł do 200 000 zł stawka minimalna wynagrodzenia wynosi 5 400 zł.

Apelację od powyższego wyroku złożył powód, zaskarżając orzeczenie Sądu Okręgowego w całości na podstawie następujących zarzutów:

1.naruszenia przepisów postępowania w postaci art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dowolną, a nie swobodną ocenę materiału dowodowego zebranego w postępowaniu, sprzeczną z zasadami logiki i doświadczenia życiowego, czego wynikiem było uznanie, że powód:

-nie udowodnił, że A. K. prowadziła działalność gospodarczą w okresie jednego roku przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości;

-usankcjonował postępowanie upadłościowe poprzez złożenie wniosku o zawarcie ugody z syndykiem;

-złożył wniosek o umorzenie postępowania upadłościowego toczącego się wobec A. K. z powodu niezawarcia ugody z syndykiem;

- nie wykazał, że miał możliwość wynajęcia mieszkania za wskazaną kwotę w okresie trwania postępowania upadłościowego w stosunku do A. K.;

2.naruszenia przepisów prawa materialnego w postaci:

- art. 417¹ § 2 k.c. w związku z art. 424^{1b} k.p.c. polegającego na uznaniu, że postanowienie Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy X Wydział Gospodarczy ds. upadłościowych i naprawczych z dnia 22 maja 2015r., sygn. akt X GUp 216/15 o ogłoszeniu upadłości w stosunku do A. K. nie było dotknięte wadą w postaci niezgodności z prawem o charakterze oczywistym i elementarnym (tzw. kwalifikowana bezprawność);

- art. 424^{1b} k.p.c. poprzez niewłaściwą wykładnię ww. przepisu polegającą na uznaniu, że G. Ż. nie skorzystał z przysługujących mu środków prawnych służących zaskarżeniu ww. orzeczenia sądu upadłościowego, co stanowi przeszkodę w dochodzeniu roszczenia o odszkodowanie z tytułu wydania bezprawnego orzeczenia sądowego;

-art. 361 § 1 k.c. poprzez błędną wykładnię polegającą na uznaniu, że pomiędzy szkodą powoda a bezprawnym ogłoszeniem upadłości wobec A. K. nie zachodzi adekwatny związek przyczynowy.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżący wniósł o zmianę wyroku Sądu I instancji poprzez zasądzenie na rzecz powoda od pozwanego kwoty 73795,04 zł tytułem odszkodowania za wydanie przez sąd upadłościowy postanowienia w przedmiocie ogłoszenia upadłości A. K., jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, pomimo braku spełnienia przesłanek, o których mowa w przepisie art. 491¹ u.p.n. wraz z odsetkami ustawowymi od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty oraz o zasądzenie zwrotu kosztów postępowania za obie instancje, w tym kosztów zastępstwa procesowego za I i II instancję, według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Sąd Okręgowy w sposób prawidłowy dokonał ustalenia okoliczności faktycznych mających znaczenie prawne w rozpoznawanej sprawie. O tym, które okoliczności – jako istotne (art. 227 k.p.c.) - wymagają wyjaśnienia, decydują przepisy prawa materialnego, stanowiące podstawę prawną dochodzonego roszczenia (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 27 stycznia 2011 r., I CSK 237/10, Lex nr 784978 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 lutego 2012 r., II CSK 357/11, Lex nr 1133804). W rozpoznawanej sprawie takim przepisem jest art. 417¹ § 2 k.c., w sposób właściwy wskazany przez Sąd I instancji jako podstawa prawna wydanego wyroku wraz z powiązaniem z nim art. 424¹ k.p.c.

Zgodnie z art. 417¹ § 2 k.c., jeżeli szkoda została wyrządzona przez wydanie prawomocnego orzeczenia, jej naprawienia można żądać po stwierdzeniu we właściwym postępowaniu jego niezgodności z prawem, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej. Właściwym postępowaniem, które zapewnia stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (uzyskanie prejudykatu warunkującego odpowiedzialność odszkodowawczą Skarbu Państwa), jest m.in. postępowanie ze skargi o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹ i nast. 1 k.p.c.). Jednak wymóg ten został zniesiony przez art. 424^{1b} k.p.c. w odniesieniu do prawomocnych orzeczeń, od których skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia nie przysługuje, jeżeli strona skorzystała z przysługujących jej środków prawnych.

G. Ż. w pozwie skierowanym przeciwko Skarbowi Państwa – Sądowi Rejonowemu dla m. st. Warszawy w Warszawie, domagał się zasądzenia kwoty 73.795,04 zł wraz z odsetkami tytułem odszkodowania za naprawienie szkody, wynikającej z wydania przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy w Warszawie postanowienia z dnia 22 maja 2015 r. w przedmiocie ogłoszenia upadłości A. K., jako osoby fizycznej nieprowadzącej działalności gospodarczej, pomimo braku spełnienia przesłanek, o których mowa w art. 491¹ pr. upadł.

Zgodnie z art. 33 ust. 3 pr. upadł. w postępowaniu w przedmiocie rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości nie przysługuje skarga o stwierdzenie niezgodności z prawem prawomocnego orzeczenia (art. 424¹–424¹² k.p.c.). Ustawowe wyłączenie możliwości skorzystania z tego nadzwyczajnego środka zaskarżenia uwarunkowane było tym, że postępowanie w przedmiocie ogłoszenia upadłości jest tylko pierwszą fazą postępowania, gdyż poprzedza postępowanie upadłościowe w ścisłym znaczeniu, w związku z czym niewydane na tym etapie orzeczenia nie skutkują zamknięciem do rozstrzygnięcia sprawy w danej instancji (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 stycznia 2006 r., II CNP 38/05, OSNC 2006/10/171). Nie oznacza to jednak, że wierzyciel w ogóle pozbawiony został możliwości ochrony swoich praw, naruszonych w wyniku wydania niezgodnego z prawem orzeczenia.

Na podstawie nowelizacji dokonanej ustawą z 22 lipca 2010 r. o zmianie ustawy – Kodeks cywilny, ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo upadłościowe i naprawcze (Dz.U. poz. 1037) wprowadzono art. 424^{1b} k.p.c., zapewniający możliwość dochodzenia odszkodowania z tytułu szkody wyrządzonej przez wydanie prawomocnego orzeczenia niezgodnego z prawem bez uprzedniego stwierdzenia niezgodności orzeczenia z prawem. Powyższy przepis znajduje zastosowanie do szkód wyrządzonych wskutek wydania prawomocny orzeczeń w postępowaniu upadłościowym (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 27 października 2010 r., IV CNP 65/10, Lex nr 1380993).

Jednak powołanie się na art. 424^{1b} k.p.c. wymaga wykazania nie tylko, że została prawnie wyłączona możliwość wniesienia skargi od określonego prawomocnego orzeczenia, ale także tego, że strona skorzystała z innych przysługujących jej środków prawnych (środków ochrony przed skutkami związanymi z wydaniem takiego orzeczenia).

W chwili złożenia w dniu 19 maja 2015 r. przez A. K. wniosku o ogłoszenie upadłości oraz w dacie wydania w dniu 22 maja 2015 r. przez Sąd Rejonowy dla m.st. Warszawy postanowienia o ogłoszeniu upadłości przepisy prawa upadłościowego (w brzmieniu sprzed zmian wprowadzonych ustawą z dnia 15 maja 2015 r. - Dz.U. 2015 r., poz. 978) przyznawały prawo wniesienia zażalenia na postanowienie o ogłoszeniu upadłości tylko dłużnikowi, który był jedynym uczestnikiem takiego postępowania (art. 54 ust.1 pr. upadł. i art. 491² ust. 3 pr. upadł.) Wierzyciele nie byli informowani o złożeniu przez dłużnika wniosku, a o fakcie wszczęcia postępowania upadłościowego dowiadywali się dopiero w przypadku ogłoszenia upadłości konsumenckiej. Natomiast wierzyciele obronę swoich praw mogli realizować w pewnych wypadkach poprzez złożenie wniosku o umorzenie postępowania upadłościowego.

Zgodnie z art. 491¹⁰ ust. 1 pr. upadł. (w brzmieniu obowiązującym w dniu 16 września 2015 r., tj. w dniu wydania przez sąd upadłościowy na podstawie art. 491¹⁰ ust. 1pr. upadł. postanowienia o umorzeniu postępowania upadłościowego) w przypadku złożenia przez dłużnika wniosku o umorzenie postępowania upadłościowego postępowanie powinno zostać umorzone. Przepis art. 491¹⁰ pr. upadł. jest przepisem szczególnym dla upadłości konsumenckiej, który w sposób wyłączny reguluje zagadnienie umorzenia postępowania z uwagi na wyłączenie art. 361 pr. upadł.(art. 491² ust. 1 pr. upadł). Sąd jest związany wnioskiem upadłego o umorzenie postępowania upadłościowego. Wykluczone więc jest badanie skuteczności takiego wniosku przez pryzmat zasad współżycia społecznego, sprzeczności z prawem czy obejścia prawa. Jeżeli sąd wszczął postępowanie wpadkowe w przedmiocie umorzenia postępowania upadłościowego z uwagi na okoliczności wskazane w ust. 2 lub 3, a upadły złożył wniosek o umorzenie, pierwszeństwo należy dać wnioskowi o umorzenie postępowania (wniosek ten czyni postępowanie wszczęte w trybie art. 491¹⁰ ust. 2 lub 3 pr. upadł. zbędnym)(A.J. Witosz - Komentarz do art.491¹⁰ ustawy - Prawo upadłościowe w: Prawo upadłościowe. Komentarz, pod red. A.J.Witosza, WKP, 2017, Lex/el 2019).

W ocenie Sądu Apelacyjnego fakt, że powód zdecydował się na złożenie zażalenia na postanowienie o umorzeniu postępowania upadłościowego na wniosek dłużnika, a następnie je cofnął nie ma znaczenia dla oceny, czy została spełniona przesłanka z art. 417¹ § 2 k.c. w zw. z art. 424^{1b} k.p.c. – w postaci konieczności skorzystania z przysługujących środków prawnych.

Powód jako źródło szkody, której naprawienia domaga się w procesie, wskazał postanowienie o ogłoszeniu upadłości, a nie postanowienie o umorzeniu postępowania upadłościowego. Postanowienia o ogłoszeniu upadłości nie mógł zaskarżyć, gdyż nie przysługiwało mu prawo do wniesienia zażalenia, natomiast obronę swoich interesów realizował przy wykorzystaniu środka prawnego w postaci wniosku o umorzenie postępowania upadłościowego. Celem wniosku G. Ż. o umorzenie postępowania było spowodowanie dokonania przez sąd weryfikacji podstaw do ogłoszenia upadłości konsumenckiej jego byłej żony i w ten sposób uchylenie skutków postanowienia o ogłoszeniu upadłości w jego sferze majątkowej. Skoro umorzenie postępowania nastąpiło, to cel ten został co do zasady osiągnięty i nie ma przy tym znaczenia, (z punktu widzenia rodzaju strat, których naprawienia powód domaga się w procesie) ani podstawa prawna

wydanego postanowienia, ani motywów, jakimi w ocenie Sądu Okręgowego wierzyciel miał się kierować składając wniosek o umorzenie postępowania, później zażalenie na postanowienie o umorzeniu, a następnie cofając ten środek odwoławczy.

Zmierzając do wykazania niezgodności z prawem postanowienia o ogłoszeniu upadłości powód jako podstawowy argument wskazywał, iż sąd upadłościowy zaniechał zweryfikowania danych podanych przez A. K. we wniosku o ogłoszenie upadłości, w sytuacji gdy mógł to łatwo uczynić poprzez zwrócenie się o informacje do CEIDG.

Weryfikacja podstaw do ogłoszenia upadłości następuje, po pierwsze, w trakcie postępowania w przedmiocie rozpoznania wniosku o ogłoszenie upadłości, ale także w fazie likwidacyjnej. Potencjalnym następstwem tej kontroli jest możliwość umorzenia postępowania (art. 491¹⁰ pr. upadł.).

Aby skutecznie przeprowadzić taką weryfikację sąd upadłościowy powinien dysponować szerokim spektrum informacji pozyskanych z innych źródeł niż tylko z wniosku dłużnika lub jego wyjaśnień. Ustawodawca w art. 491⁸ ust. 1 pr. upadł. uregulował sposób pozyskiwania danych niezbędnych do weryfikacji podstaw ogłoszenia upadłości konsumenckiej, nakładając na syndyka, (a nie na sąd), obowiązek, ale dopiero po ogłoszeniu upadłości, zwrócenia się do naczelnika urzędu skarbowego właściwego dla upadłego z wnioskiem o udzielenie informacji dotyczących upadłego, mających wpływ na ocenę jego sytuacji majątkowej, w szczególności dotyczących okoliczności powodujących powstanie po stronie upadłego obowiązku podatkowego w okresie pięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości, oraz zasięgnięcia informacji w Krajowym Rejestrze Sądowym, czy upadły jest współnikiem spółek handlowych, jak również czy w okresie dziesięciu lat przed dniem zgłoszenia wniosku o ogłoszenie upadłości sprawował funkcję członka organu spółek handlowych i czy w stosunku do tych spółek ogłoszono upadłość.

Do dnia 31 grudnia 2014r., kiedy weszła w życie ustawa z dnia 29 sierpnia 2014 r. o zmianie ustawy - Prawo upadłościowe i naprawcze, ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym oraz ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz.U.2014, poz.1306) obowiązek ten obciążał sąd (art. 491² ust. 4 pr. upadł.), który udzielenia stosownych informacji żądał „niezwłocznie” po otrzymaniu wniosku o ogłoszenie upadłości. Jednak przepisy prawa upadłościowego, obowiązujące obecnie i w przeszłości, nie nakładały ani na sąd, ani na syndyka obowiązku zasięgnięcia informacji z CEIDG. Zmianami prawa upadłościowego wprowadzonymi powołaną powyżej ustawą nowelizującą, (zwalniającą sąd z dokonywania czynności weryfikacyjnych na etapie postępowania poprzedzającym ogłoszenie upadłości konsumenckiej), ustawodawca chciał zliberalizować warunki, na jakich była orzekana upadłość konsumencka przede wszystkim poprzez odstąpienie w określonym stopniu od rygoryzmu i formalizmu podczas postępowania (R. Adamus, B. Groele (red.) Upadłość konsumencka. Wyd.2, Warszawa 2017.).

Sąd upadłościowy po złożeniu przez A. K. wniosku o ogłoszenie upadłości, a przed wydaniem orzeczenia o ogłoszeniu upadłości, nie miał więc obowiązku zasięgnięcia informacji z CEIDG zwłaszcza, że dane zamieszczone we wniosku i w załącznikach nie stanowiły uzasadnionej podstawy do podważania wiarygodności informacji podanych przez dłużnika A. K.. Sam skarżący na rozprawie apelacyjnej przyznał, iż wątpliwości co do wiarygodności oświadczenia byłej żony na temat jej konsumenckiej zdolności upadłościowej powziął dopiero na podstawie analizy dokumentów, które znalazły się w posiadaniu syndyka już po ogłoszeniu upadłości. W tym przypadku nie było również podstaw, aby sąd odbierał od dłużnika na podstawie art. 217 ust. 1 pr. upadł. pisemne wyjaśnienia. Sąd upadłościowy miał zatem podstawy aby oprzeć się na oświadczeniu złożonym przez dłużnika w trybie art. 491² ust. 4 pkt 8 pr. upadł., iż nie zachodzą wobec niego okoliczności wskazane w art. 491⁴ ust. 2 i 3 pr. upadł.

Sam fakt wydania nieprawidłowego merytorycznie orzeczenia o ogłoszeniu upadłości (ogłoszenie upadłości dłużnika, który nie miał konsumenckiej zdolności upadłościowej) nie jest wystarczający do zakwalifikowania postanowienia Sądu Rejonowego dla m.st. Warszawy w Warszawie z dnia 22 maja 2015 r. jako bezprawa judykacyjnego, chociaż Sąd Apelacyjny podzielił zarzuty apelacji, iż (wbrew stanowisku Sądu Okręgowego) powód wykazał, że jego żona nie miała upadłościowej zdolności konsumenckiej. Z zebranego w sprawie materiału dowodowego wynika, iż A. K. w ciągu roku przed złożeniem wniosku o ogłoszenie upadłości prowadziła zarejestrowaną działalność gospodarczą (art.

8 pr. upadł.), a fakt ten potwierdza nie tylko wpis w CEIDG, ale także zgłoszenie wierzytelności przez ZUS w zakresie nieopłaconych składek, czy przelewy uiszczonych podatku VAT.

Orzeczeniem niezgodnym z prawem jest orzeczenie niewątpliwie sprzeczne z zasadniczymi i niepodlegającymi różnej wykładni przepisami, z ogólnie przyjętymi standardami rozstrzygnięć albo wydane w wyniku szczególnie rażąco błędnej wykładni lub niewłaściwego zastosowania prawa (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 30 maja 2017 r., I BP 3/17, Lex nr 2331708, z 31 marca 2006 r., IV CNP 25/05, OSNC 2007/1/ 17, z 7 lipca 2006 r., I CNP 33/06, OSNC 2007/2/35; z 4 listopada 2015 r., I BU 9/14, Lex nr 1944273 oraz wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 września 2012 r., SK 4/11, OTK-A 2012/8/97). Orzeczenie sądu upadłościowego wskazanych kryteriów nie spełnia.

Odpowiedzialność deliktowa Skarbu Państwa, oparta na art. 417 k.c. powstaje wówczas, gdy spełnione są łącznie jej trzy ustawowe przesłanki: bezprawność działania lub zaniechania sprawcy, szkoda oraz normalny związek przyczynowy między bezprawnym zachowaniem sprawcy a szkodą. Kolejność badania przez sąd powyższych przesłanek nie może być dowolna. Najpierw konieczne jest ustalenie działania (zaniechania), z którego, jak twierdzi poszkodowany, wynika szkoda oraz dokonanie oceny jego bezprawności, następnie ustalenie czy wystąpiła szkoda i jakiego rodzaju i dopiero po stwierdzeniu, że obie te przesłanki zachodzą, możliwe jest zbadanie istnienia między nimi normalnego związku przyczynowego (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 19 lipca 2012 r., II CSK 648/11, Lex nr 1215614).

Wobec braku wykazania przez apelującego, że orzeczenie sądu upadłościowego stanowi bezprawie judykacyjne - zbędne było badanie pozostałych przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego Skarbu Państwa, czyli szkody i związku przyczynowego. Brak jednej z przesłanek deliktowej odpowiedzialności pozwanego za szkodę spowodowaną wydaniem prawomocnego orzeczenia sądowego był wystarczający do oddalenia powództwa.

Uznając apelację za bezzasadną Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. orzekł o jej oddaleniu.

Rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego zapadło na podstawie art. 98 § 1 i 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c. oraz § 10 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 2 pkt 6 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie, przy uwzględnieniu treści art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturze Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej. Sąd Apelacyjny zasądził od G. Ż. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturze Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 4.050 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu apelacyjnym.

Monika Włodarczyk Bernard Chazan Edyta Jefimko